

CIVIL LAW AND CIVIL PROCEDURE. FAMILY LAWDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-14>**IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN PRINCIPLES
OF ELECTRONIC JUSTICE IN THE CIVIL PROCESS
OF UKRAINE****ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЗАСАД ЕЛЕКТРОННОГО
ПРАВОСУДДЯ В ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ****Koroied S. O. Короєд С. О.**

*Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Law
Higher Education Institution
«King Danylo University»
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

*доктор юридичних наук,
професор,
професор кафедри права
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна*

В ратифікованій Україною Угоді про асоціацію з ЄС Сторони визнали важливість адаптації чинного законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Така адаптація охоплює передусім узгодження національного законодавства із відповідними європейськими стандартами, зокрема у сфері цивільного правосуддя з метою ефективного судового захисту порушених прав і свобод. І хоча, як слушно зауважують окремі науковці, чіткого визначення поняття міжнародних стандартів цивільного судочинства не існує [1, с. 91; 2, с. 110], проте все ж таки вже загальноприйнято (з урахуванням рішень Європейського суду з прав людини) серед таких стандартів окремо виділяти доступність правосуддя [3, с. 39; 2, с. 114], одним із засобів забезпечення чого є електронне правосуддя, яке визнається однією з форм електронної демократії.

У Рекомендаціях CM/Rec(2009)1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про електронну демократію (е-демократію) наведено визначення електронного правосуддя як використання інформаційно-комунікаційних технологій у здійсненні правосуддя всіма заінтересованими сторонами судової влади з метою підвищення ефективності та якості надання державних послуг, зокрема, громадянам та бізнесу. Вона включає електронний зв'язок та обмін даними, а також

доступ до судової інформації. Її головною метою є підвищення ефективності судової системи та якості правосуддя.

Європейськими фахівцями звертається увага, що відповідно до права Ради Європи Європейський суд з прав людини не встановлює жодних конкретних вимог щодо електронного правосуддя, однак реалізація ініціатив електронного правосуддя регулюється правилами доступу до суду та правом на справедливий судовий розгляд за статтею 6 Конвенції [4, с. 187].

В доповіді щодо рентабельності розробки й зміни конструкції судових і юридичних інформаційних систем (Додаток до Рекомендації Rec (2001) 2) наголошувалось, що електронні технології здатні зіграти помітну роль у модернізації систем правосуддя і юридичних інформаційних систем, що вимагає справжнього бажання використовувати можливості зберігання даних в електронному вигляді для більш швидкого надання якіснішої інформації з метою сприяння управлінню в сфері здійснення правосуддя й надання послуг користувачам [5, с. 250].

У Висновку № 14 (2011) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо правосуддя та інформаційних технологій було підтримано подальший розвиток практики використання інформаційно-комунікаційних технологій, які дозволяють учасникам ініціювати процес в електронному вигляді (електронний документообіг). Наголошується, що інформаційно-комунікаційні технології пропонують можливості більш ефективного, прозорого та суттєвого розгляду справ. Сторони та їхні представники можуть отримати доступ до інформації по справах, в яких вони є зацікавленими особами. Таким чином, вони можуть прослідкувати за рухом своєї справи, отримавши доступ до електронної версії історії руху справи [5, с. 289, 290].

Термін «електронне правосуддя» охоплює широкий спектр ініціатив, включаючи використання електронної пошти, подання позовів у режимі онлайн, надання інформації в Інтернеті (включаючи судові рішення), використання відеослухань і відеоконференцій, відстеження в реальному часі реєстрації та стадій розгляду справи, а також здатність суддів або інших осіб, які ухвалюють рішення, отримувати доступ до інформації в електронному вигляді [4, с. 186–187].

Отже, використання електронного судочинства покликане підвищити ефективність правосуддя, зокрема його доступність та прискорення судового розгляду, за рахунок запровадження електронної комунікації, доступу до судової інформації та обміну документами із

матеріалів справи в електронній формі між судами та між судом і учасниками справи.

Запровадження усіх існуючих у світовій практиці елементів електронного правосуддя в Україні, як зазначали провідні вчені-процесуалісти у 2017 році ще перед ухваленням Верховною Радою України нових редакцій процесуальних кодексів, мало сприяти «модернізації» цивільного процесу та покращення судочинства, зокрема в питаннях контролю сторін за розглядом справи, підвищення якості судових рішень, економії судових витрат [6, с. 52–53].

Стратегією розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженою Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, з метою покращення доступу до правосуддя визнано за необхідне забезпечити: розвиток електронного судочинства з урахуванням світових стандартів у сфері інформаційних технологій, його інтегрування у національну інфраструктуру електронного врядування шляхом: запровадження можливості розгляду онлайн певних категорій справ незалежно від місцезнаходження сторін і суду та інших сервісів електронного судочинства; впровадження сучасного електронного діловодства в суді, електронного ведення справ, електронних комунікацій із судом, кабінету судді та кабінету учасника процесу; удосконалення та розвиток офіційного вебпорталу судової влади України для отримання інформації про суди і справи (провадження) з регулярним оновленням даних судової статистики.

Відповідно до чинного Цивільного процесуального кодексу України (ст. 14) в Україні електронне правосуддя має реалізуватись у формі функціонування Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи, яка мала б забезпечити обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, та завдяки якій суд би міг проводити розгляд справи за матеріалами судової справи в електронній формі. Проте зазначена Єдина судова інформаційно-комунікаційна система так й не почала повноцінно функціонувати, аби забезпечити роботу всіх елементів системи електронного правосуддя відповідно до наведених вище європейських стандартів. А це, з початком введення на території України 24 лютого 2022 року воєнного стану, в багатьох випадках створило перешкоди при фактичній передачі до інших судів саме в електронній формі цивільних справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінилася за відповідним розпорядженням Голови Верховного Суду у зв'язку із припиненням роботи такого суду в умовах воєнного стану на підставі ст. 26 Закону України «Про правовий режим

воєнного стану», ч. 7 ст. 147 Законом України «Про судоустрій і статус суддів», п. 3 ч. 1 ст. 31 ЦПК України.

Отже, як бачимо, цивільно-процесуальне регулювання застосування в Україні електронного правосуддя відповідно до вище окреслених європейських засад все ж дозволяє забезпечити, а в окремих випадках значно спростити, реалізацію учасниками справи їхніх процесуальних прав, а судам без додаткових перешкод вчиняти необхідні процесуальні дії. А відтак, в умовах воєнного стану повноцінне застосування електронного правосуддя дозволило б, в першу чергу, безперешкодно передавати цивільні справи на розгляд інших судів в електронній формі через Єдину інформаційно-комунікаційну систему.

Найшвидше повноцінне функціонування Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи має забезпечити реалізація розробленої Державною судовою адміністрацією України Концепції Програми інформатизації місцевих та апеляційних судів і проекту побудови Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) на 2022–2024 роки.

Література:

1. Круковес В. В. Міжнародні стандарти цивільного судочинства: поняття та ознаки. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2020. № 2. Том 31 (70), ч. 1. С. 90–94.
2. Атаманчук І. В. Впровадження європейських стандартів у сферу процесуально-правового регулювання цивільного судочинства України. Правничий часопис Донецького університету. 2019. № 1. С. 109–116.
3. Верба І. О. Міжнародні стандарти права на доступ до правосуддя: теоретико-правові засади. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2015. № 17, том 1. С. 39–42.
4. Посібник з європейського права з питань доступу до правосуддя / Агенція Європейського Союзу з основних прав і Рада Європи, 2016 рік. Переклад на українську мову та надруковано за сприяння проекту Ради Європи «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні» у 2020 році. 234 с.
5. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. Київ, 2015. 708 с.
6. Ханік-Посполітак Р. Ю. Електронне правосуддя: сучасні європейські стандарти в цивільному судочинстві України. Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства: Міжнародна науково-практична конференція (Київ, 7 липня 2017 р.): збірник наукових праць. К., 2017. С. 52–55.